

Opomin posestnikom mitenskih zemljiš na Krajskem.

Komisije, ki so bile postavljene za obravnavo odškodnine, katero morajo nekdanji podložni svojim prejšnjim gosposkam za odpravljene urbarske davke in desetino odrajtovati, nastopijo po doveršenju tega dela prerajtilo in obravnavo odškodnine, ktera gré gosposkam za tiste zemljiša, ki še niso v last kupljene, ali, kakor kmetje navadno pravijo, kavfrane. Gosposke so že po višjem povelju večidel skazale vse take še ne v last kupljene zemljiša z natančnim popisom mere in dohodkov po katasterski prerajtbi vsakterega po njih misli še mitenskega dela.

Mogoče je, da marsikteri posestnik mitenskega sveta ima tudi „kavfrane“ lastnine, ktere so gosposke nevedoma med mitenske v prerajt vzele. Iz tega vsakteri lahko razvidi, kako potrebno je, da vsakteri od komesije poklican posestnik gotovo k poravnavi pride, in sabo prinese vse katasterske spise (pogue) od svojih zemljiš, urbarske bukvice, kavfertne in mitne pisma, tudi druge pisma, po katerih je posest dosegel, prerajtilne pisma odškodnine za urbarske davke, desetino in starič ali malo desetino, bukvice cesarskega davka, in natančno skazovanje, kaj da je odrajtovati od njegovega mitenskega grunta na beri za fajmoštra, kaplane, mežnarja, šolo, in na nakladah za soseskine potrebe.

Kdor se na poklic ne bode oglasil, naj svoji zanikernosti pripiše, če bode imel kasneje veliko potov popraviti pomote in odvernit škodo, ki si jo je sam naključil. O.

Nekaj od naših ljudskih šol.

Da tudi dobro vravnane ljudske šole vendar zmeraj hirajo, in sadú nikakor obroditi ne morejo, kateri se po pravici od njih pričakuje, je poglavitnih vzrokov eden, da starši svojih otrok ali celó v šolo ne pošiljajo ali pa ne poredoma. To so že davno spoznali vsi šolski možje, kar nam pričajo pomenki mnogih učiteljskih zborov, pri katerih so se pogovarjali in posvetovali, kaj jim je početi, da bodo starši bolj pridno svoje otroke v šolo pošiljali. In ako ravno je skoro vsak svoje storil, so vendar večidel vsi v svojo žalost skusili, da vse njih prigovarjanje le malo zda, ter se prepričali, kako potrebno bi bilo, ako bi se taki starši, kateri svojih otrok radovoljno v šolo ne pošiljajo, k temu s silo primorali. To pa bo storila, terdno se nadjamo, naslednja hvalevredna postava, ktero je slavno c. k. deželno poglavarstvo na Krajskem naukazalo, in ktero je te dni naš častiti, za ljudske šole vès vneti okrajni poglavar v Krajnju, gospod Pauker po naši okolici razposlal. Glasí se pa blezo takole:

„Iz poročil gospoda svetovavca za ljudske šole po Krajskem so gospod deželni poglavar z nevoljo zvedili, da po mnogih šolah ni ne popisnikov vse za šolo ugodne mladosti, ne obiskovanjskih zapisnikov. Manjka torej takim šolam podlage, brez ktere se ne more ne nad rednem obiskovanjem čuti, ne obiskovanja s primernimi pomočki pospešiti. Iz tacega zanemarjenja postavnih predpisov pa sledi samo po sebi, da otroci neredno in zanikerno v šolo hodijo, kar pregledni popisi ljudskih šol l. l. poterdijo, iz katerih se razvidi, da se je po več šolskih okrajih število učencov proti letu 1851 zmanjšalo. Ker je težavno nove ljudske šole ustanoviti, si je toliko bolj z vso resnobo prizadevati, da vsaj po tistih farah, kjer so že šole, starši svoje otroke po zapovedi va-nje pošiljajo, ker tudi zastran ljudskih šol dane zapovedi se morajo na tanjko spolnovati.

Omenjenim napakam v okom priti, in da se ljudske šole redoma obiskujejo, so gospod deželni poglavar zapovedali, kakor sledi:

1. Vsi otroci od 6. do spolnjenega 12. leta morajo v vsakdanjo šolo hoditi. Od 13. do spolnjenega 15. leta pa v nedeljske. (§§. pol. š. osn. 301, 306 in 311.)

2. Te otroke naj vsako leto o jesenskih šolskih praznikih učitelj s krajnim šolskim ogledom natanjko po hišah in rodovinah popiše, in popis primerjeva s kerstnimi bukvami vravná in zgotovi. (§§. 301, 302, 303, in 311.)

Pri otrocih, kateri se ali zavoljo daljave ali iz družih posebnega obzira vrednih vzrokov v vsakdanjo šolo ne morejo siliti, naj se ti vzroki v šolski popisnik zapišejo. Dolžnosti v nedeljsko šolo hoditi se pa, razun v 311. §. naštetih primerljejev, ne more nikdo oprostiti, ker ob nedeljah in praznikih morajo tako vsi odrašeni otroci k božji službi priti. V nedeljsko šolo morajo tudi tisti za vsakdanjo šolo ugodni otroci hoditi, kateri se iz popred naštetih vzrokov vsakdanje šole oprosté.

Pri tistih za vsakdanjo šolo ugodnih otrocih, kateri so že dozdej v šolo hodili, naj se tudi v šolskem popisniku zapiše, kdaj so začeli v šolo hoditi, da se razvidi, ali so (po minist. ukazu 26. jul. 1851, št. 7305, in po poglavarstvenem 14. aug. 1851, štev. 584) zapovedanih šest celih let zares dostali.

Kjer se je imenovani popis pretekle šolske praznike opustil, naj se zdaj brez pomude zgotovi.

3. Na podlagi šolskega popisnika naj si učitelj zraven zapisnika za rede ali klase (Fortgangskatalog) dva obiskovanjska zapisnika naredi, da zamore va-nja dan za dnevom po obstoječih postavah zapisovati. V enega teh dvéh se tisti za vsakdanjo šolo ugodni otroci zapišejo, kateri so po šolskem popisniku dolžni v vsakdanjo šolo hoditi; v enega pa vsi drugi v šolskem popisniku naštetí otroci (§§. 313 in 323.)

Kjer se otroci zavolj premajhne učilnice ne morejo naenkrat učiti, naj se razdelé v dva razdelka do časa, da se bo številu otrok primeren prostor poskerbel.

4. Otroke, katerih v šoli ni, mora učitelj prec ali pa vsaj konec tedna ustmeno svojemu duhovnemu pastirju naznaniti, da duhovni pozvé, zakaj jih v šolo ni bilo, ter zanikerne k zvestemu spolnovanju dolžnost resno opomni. (§. 178.)

5. Starši, kateri se z zanikernim pošiljanjem otrok v šolo zadolže, plačajo v kazen dvojno učnino (§. 177.) Kjer so pa učiteljevi dohodki po vstanovitnem pismu njegove plače tako vravnani, da občine mesečne učnine ne plačujejo, se rajta po drugot navadni mesečni učnini 10 kr., torej znese kazen 20 kr. na mesec. Kar se iz tacih kazin denarja nabere, se polovica proti prejemnemu listu učitelju zročí. Kam da se ima una polovica oberniti, se nasvét pošlje šolski oblastni in ravná po njeni razsoji.

6. Da se nemarnemu obiskanju šol o pravem času z vso resnobo in močjo v okom pride, morata v slehernem šolskem kraju župan in šolski krajni ogleda konec vsacega mesca v vsakdanjo in nedeljsko šolo priti, obiskovanjska zapisnika pregledat, ter dvoje izpisov, v ktera je učitelj tiste otroke zapisal, kateri poredoma v šolo ne hodijo, z učiteljem vred podpisati. Da se bodo tacih šolskih ogledovanj tudi duhovni pastirji vdeležili, se zamore od njih gorečnosti, s ktero večidel vsi za šolo skerbé *), terdno pričakovati.

Eden tacih izpisov ostane v šoli. Enega pa župan seboj vzame, pokliče starše izostajavših otrok prec na odgovor, kaznuje krive z odrajtanjem dvojne učnine, ter pošlje izpis in poročilo, kaj se je storilo, okrajnemu poglavarstvu. Okrajno poglavarstvo pa bo s terdovratno zanikernimi z neprizanesljivo ostrostjo delalo.

Te vis. ustanovila se daja vsim županstvom, kjer so šole, na znanje s pristavkom, da se morajo prec in natanjko spolnovati.“

*) Resnično zaslužena pohvala.

Naposled častiti gospod okrajni poglavar še opomne, da je tudi on za spolnovanje te postave ostro odgovoren, da mora zastran tega poročevati in da je tudi g. šolskemu svetovavcu zapovedano o prvem šolskem ogleđovanju pozvediti, kako se spolnuje.

V Sorici 22. februarja 1853. Sóriški.

Natoroznanske reči.

Rože na oknih.

Zima je pri nas precej pritisnila, je tedaj o pravi času, da že pred nekimi leti v „Novicah“ dane zastavice sam rešim.

Pervo vprašanje: Od kod izvirajo ledene rože ali cvetlice na oknih pozimi?

Odgovor: Iz merzle sape, ktera skoz špranje med lesam in steklam v izbo piše. Ta sapa, ker je merzla, se zavoljo gorke izbine sape po steklu kviško vleče, in sopár, ki se je na okno vlegel, v cvetlice poravná.

Drugo vprašanje: Zakaj niso cvetlice vsaki dan enake, ampak so včasih bolj pokonci ali pa na levo ali na desno zvernjene?

Odgovor: To pride od merzle zunanje sape ali vetra, kateri pride včasih od leve, včasih od desne strani, in tako tudi notranji tek sape različno pot po oknu stori.

Četerto vprašanje: Zakaj včasih nič cvetlic ni, ampak zgolj led?

Odgovor: Zato, ker je od zvonaj prav tiho, in merzla sapa nič v izbo ne vleče, je pa tudi notranja pri miru.

Peto vprašanje: Kako je to, da so te cvetlice včasih bolj debele, včasih pak bolj tanjke?

Odgovor: Če se bolj hitro delajo, bolj tanjke so, ker sopar nima časa, se obilno vleči; kar se pak zgodi, če le počasi zmerzuje.

Še druge prikazni, ljubi bravec, boš pozimi na oknih vidil, ktere pa zamoreš izlagati iz boja med zvonanjo in notranjo sapo, med mrazam in gorkoto v izbi ali pa med okni.

Še eno vprašanje sim takrat postavil: Kako je to, da pri unanjim mrazu in pri zakurjeni peči in pri odpertih notranjih oknih so zunanje okna suhe ostale?

Na to ne morem družiga odgovoriti, kakor da je bil zrak tako suh, da je vso gorkoto in vès sopar hitro pozerl.

L. D.

Novičar iz slovenskih krajev.

Iz Celja. Kolikor se je lani zima bila zakasnila, tolikor huji letos prihaja; da se izpolne poslovice, ki pravi: Ako zima z ustmi ne vjeda, z repam vdarja. Snegá je pri nas padlo obilno; kmalo je pa nastopilo odmeklo vreme, ki okolici s povodnjo žuga. — U slavno znani tiskarnici gospoda Jeretina tukej se tiska nova knjigica, pod naslovam: „Anweisung nach der Schreib-Lese-Lautir-Methode die Kinder das Schreiben und Lesen zweckmässig zu lehren“. Zložil je bukvice s posebnim oziram na slovenske začetne šole zveden nadučitelj na doljnim Štajerskim. Všeč bodo gotovo vsim gosp. učiteljem.

J. Š.

Iz Postojne. M. Rad bi bil „Novicam“ že zdavnaj tisto prigodbo naznanil, ki se je 16. februarja na cesti med Zagurjem in Knežakom primerila, pa sim v nasprotnih govoricah odlašal, dokler nisim gotovosti zvedil. Omenjeni dan zjutraj ob šestih je na rečeni cesti neka zver žandarja napadla, ki je iz Postojne v Bistrico potoval; žandar je rekel, da je bil volk. Ker ni imel puške nabasane pa tudi bajoneta ne nasačenega, da bi bil mogel zver hipoma umoriti, jo je le s puško odpoedel, ki se je proti Beču podala, ondi psa razmesarila pa tudi cerkovnika napadla, ki je ravno iz cerkve domú

prišel. Pogumni cerkovnik zgrabi zver za prednji nogi in jo verže na tla; sosed njegov, ki je slišal krič cerkovnika, priteče z majhno sekirico na pomoč in pobije besno zver. Cerkovnik ima 19 ran, soseda ni nikamor popadla. Ker so pobito zver za volka imeli, so jo zavoljo talije v Bistrico pritali. Tretji dan potem, ko so zver za neznano spoznali, so odtod na c.k. okrajno poglavarstvo v Postojno pisali, naj jim konjederca pošlje, da bo zver ogledal, in zares je bil od tod le sam konjederec na ogled pobite besne zveri poslan!! Med tem, ko se je ta prigodba razglasila, so šle križem govorice po okolici; enemu je bila pobita živina volk, družemu pès, tretjemu bistroid, spet družim lesica, nekterim jazbec, družim šakalj. Nekteri so celo pripovedovali, da omenjena zver ni imela krempljov, ampak parklje.

Kakor sim že rekel, ni bil okrajni zdravnik k preiskavi steklosumne zveri poslan, ampak konjederec, ki je nazaj pridši jo popisal navadnemu domačemu psu (sčenetu, špiceljnu) enako, kratke rudečkaste dlake z nedolгим gobcom, z ostrogami na zadnjih nogah; scer je rekel, da je znamenja hude stekljine na nji našel, kar pa gosp. Valentinčič ne poterdi, ki v protokolu pravi, da je zver le stekljine sumljiva. Po ogledu so zver zakopali.

Še zmiraj se pa govori o plemenu te zveri; nekteri si ne dajo vzeti, da je bil šakalj, čeravno se jim dopoveduje, da šakalj ni kratke in rudečkaste, ampak dolge rujavo-rumenkaste s černo pomešane dlake in košatega repa *).

Popadeni cerkovnik je bil že pri Babudru v Matarii, vendar je tudi skerbi g. Valentinčiča izročén. Tudi en popaden pes je pod čuvajstvom tukajšnjega konjederca. Okrajni zdravnik pa je še le te dni iz zapisnikov zvedil, kaj se je o ti prigodbi zgodilo.

Po ti nesreči Vam moram še neke druge omeniti, ki se je primerila ponoči od 24. na 25. februarja. 24. febr. je bil pri gosp. tehantu v Bistrici cerkovni račun. Na večer se podá gosp. Janez Cankar, izpostavljeni kaplan v Harijah, s cerkovnikom domú; hudo mede in borja razsaja; popotnika zgrešita pot; cerkovnik zapustivši gospodu plajš in kapo skuša domú prigaziti, da pokliče sosede na pomoč gospodu kaplanu. Al, ko pridejo z veliko težavo do njega, ga najdejo v snegu ležečega že vsega terdega; govoril je še; vzdignejo ga in neso domú, — al k nesreči! v zakurjeno hišo, kjer je kmalo umerl.

Ravno tisto noč je tudi na Gaberku nekdo zmerznul, in vsi poštni vozovi so mogli v neki revni bajti prenočiti, dokler niso bili zameti razkidani.

Da je grozoviti napad na življenje svetlega cesarja nas Postojncane grozno prestrašil, Vam ni treba na dalje razlagati; le to povem, da smo imeli v nedeljo potem slovesno mašo z zahvalno pesmijo, pri kateri so goreče molitve polne cerkve proti nebesom kipele za milostno ohranjenje druzega življenja.

Iz Ljubljane. Gospod dvorni svetovavec Andrej grof Hohenwart je razposlal te dni sledeče povabilo blagodušnim prebivavcem krajske dežele:

Ko trombe glas, ko zvon doni
Od verliga moža spomin.

„Groza nas spreletí in z nevoljo obernemó obličje

*) To najdemo tudi poterjeno v popisu slavnega naravoslovca Okna, kateri še pravi, da je šakalj močno lesici podobén, pa je večí, blizo 2 čevlja dolg, poldrugi čevelj velik, rep ne seže do tal, glava je krají. Sveto pismo imenuje šakalja lesico filistrov. Biva šakalj v gorkelih krajih Azie, pa tudi v izhodni Evropi noter do Gerškega in Dalmatinskega, v Afriki v mnogih krajih. Perzijanci ga imenujejo Sjechaal; iz tega imena izvira imé Šakalj.

Vred.